

Становище

за Людмила Любомирова Миндова

в конкурс за доцент по научната специалност

„Балкански литератури и култури“ за нуждите на секция „Културна история на

балканските народи“, обявен в ДВ бр.52/2017

от проф. дфн Маргрета Любомирова Григорова

В становището си, изпратено за вътрешното обсъждане на Людмила Миндова започвам преценката си за нейните литературни заслуги с една, мисля, неизбежна гледна точка към нея. Умишлено ще я повторя, за да я потвърдя, а аргументацията и значението ѝ смятам да разширя: това е триадата или симбиозата изследовател-творец-преводач, събрана в една ясно откроена и видима в публичното пространство комплексна личност на активен литературен познавач, който внася хор от балканско-славянски гласове в говоренето за световните литератури в България и в същото време има нужда да участва с гласа си на поет и писател в това, което литературата казва на своите интерпретатори. Това ѝ помага да мисли и чувства отвътре, като участник и отвън, като наблюдател. И да задава истинските въпроси, не под диктата на методологиите, а за да ги укроти и подчини. Сред тези въпроси са въпросите за опасната книга, за непослушанието на литературата, за метаморфозите на нейния винаги отворен за преселенията на словото и духа дом.

Задачата на настоящото становище е да открие преди всичко литературно-научните заслуги, да ги анализира и обсъди, но преводачът и творецът са замесени неминуемо в общата симбиоза и са качества и параметри на приносите и заслугите. Преводът на 12 книги (8 в оценявания период) очевидно натежава веднага като рецепционен принос и като денонощно „работно време“. В същото време то е двойно оползотворено, защото е раждало плодовете на онова проникание, с което авторът дарява добрия си преводач. Така е с преводите на Данило Киш, Йосип Ости, Алеш Дебеляк, Иван Херцег, Томаж Шаламун и Гойко Божович, които създават успоредни литературоведски текстове.

Виждам я като един от модераторите в съвременния литературен салон, отговарящ преди всичко за южнославянските литератури. Компаративистичното ѝ

умение превръща писането и говоренето за литературата в разговор между творци и в разговор с тези творци. Людмила Миндова определено владее уменията да конструира общности. Всички структурни единици на нейните книги, статиите и студиите ѝ представляват комуникации между творци, които е събрала. Това измерение нараства в посока към втората хабилитационна книга, където виждаме непрестанно групи автори и текстове, събрани да обсъдят някаква обща тема и асоциация. Така е например с Данило Киш и въпроса за неговите влияния върху Игор Щикс и Александър Хемон, където се намесва и словенецът Алеш Дебеляк (Главата „Опасната книга...“ от „Другата Итака“). Така е и с Милорад Павич и Давид Алфагари в „Знание, тоталности глобалност...“. Така е и в „За какво пита поезията?...“. Така е и в поредица сравними и разговарящи помежду си автори от доклада „Тотем и табу на семейния албум. Върху прозата на няколко съвременни балкански автори“, където разлистваме свидетелски албум от снимки и боравим с езика на разследващата фотография. Диалогизмът на тези текстове е език както на отделните публикации, така и на монографичните книги. В галерията на творците от „Другата Итака. За дома на литературата“ (2016) са обхванати множество автори (около 20), показани са протичащи между тях връзки на взаимност и следовничество. Не по-малко са авторите и от предходната и книга „Гласът на барока. Иван Гундулич и хърватската барокова норма“ (2011).

Двете научни монографии на Миндова, втората от които е три пъти по-голяма като обем от първата и много повече пъти като проблематика, показват нарастващия ръст на съотношението единичен, актуален текст – книжовна цялост. Важен критерий е релацията между всеки от публикуваните в периодика, сборници и списания текстове на доклади, статии, студии и рецензии и книжната форма на тяхното окрупняване, събиране и подреждане, което винаги отвежда до целостта на авторовите заслуги. В това отношение Людмила Миндова е следящ себе си автор, а от подредбата на материалите за процедурата следва, че тя успява да осъществи дисциплиниран баланс между това, което пише и публикува в определен момент и неговото място в монографична книга с панорамен характер. В количествен и качествен аспект, параметрите на направеното от нея заслужават висока процедурна оценка. Важно е обаче че всички текстове са плод на прозрение и творческо наблюдение, което сцелява монографичните книги и обединява характерните за авторката две основни времеви перспективи.

Връзката между тези две перспективи и ролята на всяка една от тях е измежду най-силните и ясни страни на направеното. Първата перспектива, това е феноменологията и литературната процесуалност на бароковата епоха в нейния балкански облик. Втората е съвременето на най-новите южнославянски литератури, но наследили големите катаклизми на 20 век. И при двете перспективи Миндова завоюва свои приносни ниши, които непрекъснато разширява. Първата е свързана с исторически ретроспективен стадий на художествено съзнание, но поставя въпроса за естетическите последици и по-късни превъплъщения. Втората приносна ниша е свързана със съпричастността към съвременето, но поглежда назад.

Без съмнение Барокът при Миндова е продължаващ изследователски проект, който показва стремежа ѝ към изчерпателност на изследователската тема и нейните последици. Изследователският максимализъм е илюстриран от факта, че и във втората книга на Людмила Миндова присъства проблемен цикъл, свързан с Барока. Тази флуидна и богата на мисловни и сетивни форми епоха е в голяма степен школа за нейната литературоведческа култура, въоръжава я с концепти и релации, с прозрения за начина по който балканската специфика отпечатва собственото си лице върху едно общоевропейско естетическо родословие. Междуславянските и славяно-европейските пропорции на барока са ясно видими например в третата част на първата книга „Модели на времето и общността“. Но особено любопитни са късните плодове, родени върху клонките на бароковото родословие, пробили сетнешни пластове на литературата и стигачи до съвременето. Измежду тях са например бароковите мотиви при Данило Киш в контекста на средноевропейската тематика, актуализираща картината „Урок по анатомия“ на бароковия майстор на телесността Питър Паул Рубенс. Своеобразната културна география и топиката на бароковото време са получили развитие и изчерпващ баланс в моста между двете книги на Миндова. Бих подчертала също като ценни по-късни прозрения от втората книга текстът „Холографирането на Дубровник...“, текстът за антологичното съзнание в хърватската барокова литература, за образността, катарзисната роля и жанровото място на „сълзата в бароковата литература“ и „женския миг“.

Сцеплението между двете времеви перспективи търси и намира своята обща идея в топоса на Балканския, подвижен във времето и пространството дом, затова и оприличен на дим. Домът и димът – игра на метафори и звукообрази, но с много ключово послание. Защото димът е едновременно въплъщение на флуидността и

метаморфозите на творческия дух и на конфликтността и драматизма. Този дом-дим намира символни превъплъщения при обследването на топиката на дома в една от последните статии на Людмила за Дубравка Угрешич („Емигрантският дом...“), където се помества в куфар, влак, подземие, къщичка за птици, яйце.... Тук е мястото да отбележа, че Людмила Миндова има прекрасен усет за топосите-метафори и не един неин текст намира ключовете към дома чрез тях. В нейните интерпретации словото е и вселена от светове, огледани в метафорични топоси, битийни състояния, обитаващи литературата и разширяващи нейните граници в посока към звездите („Млечният път“), изкуството и мистерията на танца и хорото, сълзата и плача, храните, циркът на злото. Хореографската топика е едно от проникновените измерения на южнославянското сплитане между дух, екзистенция и история, което намира отражение в „Танцът в сръбската литература“ и неговите превъплъщения при Негош, Бора Станкович, Павич и др.

Топосът на алтернативната родина/дом е особено необходима за авторите от разпадащия се драматично свят на бивша Югославия (най-горещата славянска територия през последните десетилетия на XX век), помнещ също и драмата на Холокоуста (особено видима при Киш и Даша Дръндич). Киш е един от най-мощните персонални и преводачески проекти на Людмила Миндова. Той е и обект на няколко нейни проникновени статии, в които тя опознава езика, с който може да се мълчи за абсурдите и да се разкаже една ранена кръстопътна биография („Пясъчен часовник“, „Градина, пепел“). И скритата в него по-етика на „по-висшата етика“.

Духовната свобода отвежда Данило Киш, Дубравка Угрешич и много други от проследените автори отвъд границите на домашния им, но окупиран от режимната догма свят, а жаравата на разпада гори под краката им и ги превръща в нещо като танцуващи нестинари на югославската драма, както е при Йосип Ости. Югославската драма е представена в текстовете на Людмила Миндова като част от драмата на средноевропейеца, тя вплита познанията си на главните идеолози и текстове на средноевропейската идея и идентичност, между които са освен Данило Киш, също и Драго Янчар, Милан Кундера, Чеслав Милош.

Към споменатите дотук заслуги, които са и приносни моменти, можеем да добавим и заслугата на литературния инициатор – Людмила Миндова е създател на сайта „Открита литература“ и съорганизатор на „Разговори за литературата и

полуострова“, в който участват емблематични творци от България и Турция. Участвала е и в няколко балканистични проекта, ръководени от Антоанета Балчева. Преподавател е в Софийския и Благоевградския университет. Не е малка и нейната цитируемост.

Едва ли съм успяла да обхвана всичко, което заслужава одобрение, богатата панорамност и дългата броеница от компаративистични прочити, които прави Людмила Миндова с постоянни препратки и към българската литература.

Считам, че тя е изявен балканист и славист с голяма ерудиция и креативен инстинкт, който напълно заслужава да бъде признат за доцент в обявената област.